

Сшиток 56

Ціна 15ц. 10 за \$1.25

ДО НАБУТЯ У ВСІХ КНИГАРНЯХ

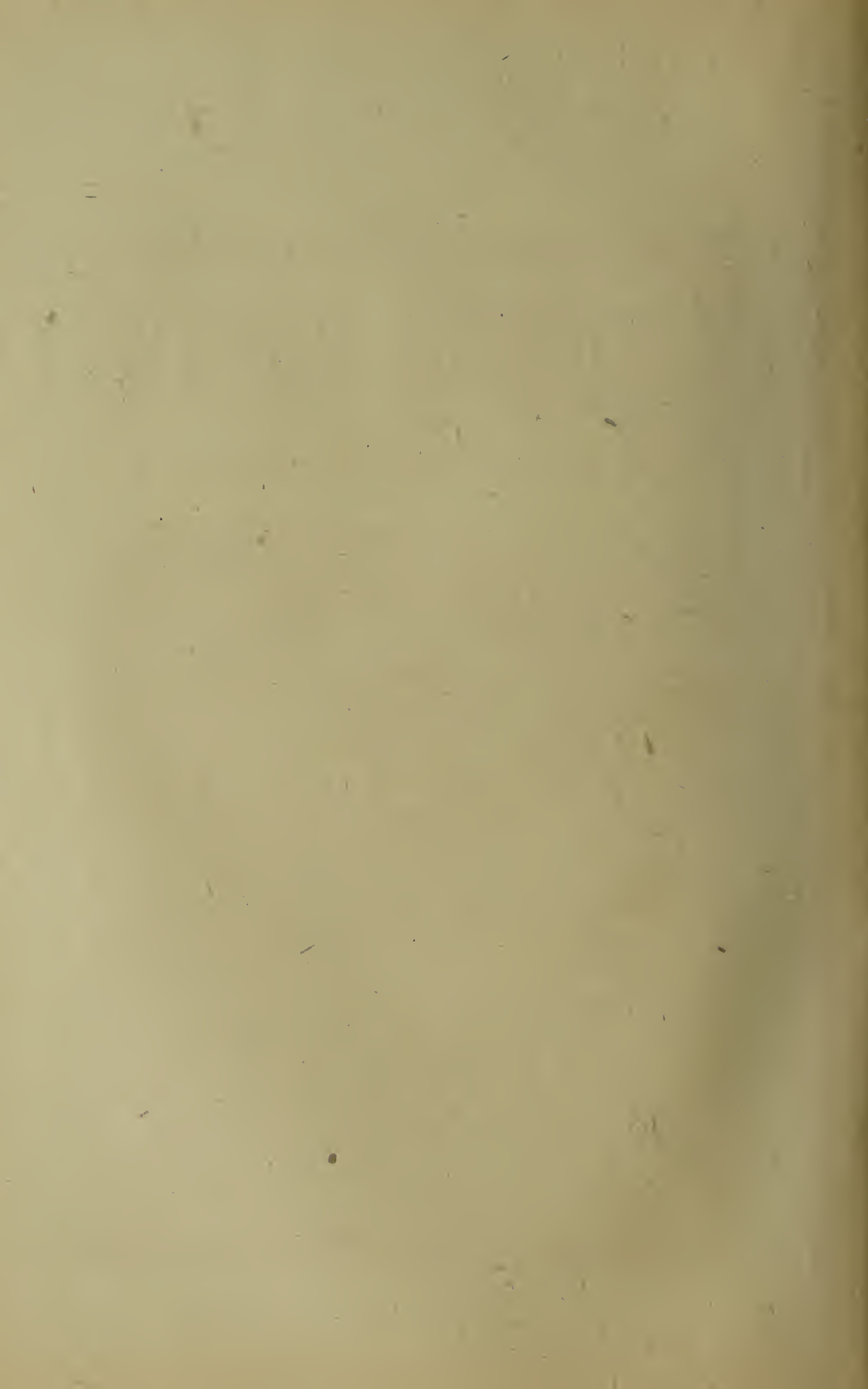
ПІРВАНЕ ДИТЯ

Роберт

Блюм

Радісні оклики понесли ся лісом. — Блюм, Блюм нехай буде нашим
вождем!

— То ваші серця остаточно таки віднайшли себе! Я знав, що се так мусить ся стати, бо ви одно другому належите!

Ви перебули тяжкі проби й заслужили на се щастє. Лівія буде тобі вірною, коханою жінкою, Горсте! Нехай же вас Бог благословить, діти мої!

РОЗДІЛ CLXVI.

ПОКУТА.

Побіч Горга похоронили Ураку.

В обозі циганів всі були сильно пригноблені. Вже від довшого часу збирали ся в дорогу, щоб перед приходом зими доїхати на угорську землю, а тимчасом все щось відтягало їх поїздку в безконечність.

В Урачинім шатрі сидів Роберт з Ільоною. Він був дуже сумний та задумчивий. Не доглянув сліз в очах своєї коханої, що тепер підійшла до нього та свою руку на його рамени положила.

Здрігнувсь.

— Роберте! — сказала Ільона. — Від часу смерти Ураки ти якось дивно змінив ся. Чи не скажеш мені, що тебе мучить? Чи не можеш поділити ся зі мною своєю журбою?

Перший раз доперва опер ся її проханю.

— Се нічого, Ільоно. Се смерть Ураки так мене діткнула. Хоч в її віщі належало того сподівати ся, але все таки вона була мені милійшою, чим другі тут. Вона все піклувала ся мною, я був її любимцем. Зрозумієш се хіба! А крім того...

Замовк й лице відвернув.

— Роберте — спитала Ільона — чому ти замовк? Докінчи своє... а крім того вона померла, не сказавши мені, хто є моєю матір'ю і де маю її шукати. Правда — про се ти думав?

Блюм не дививсь на неї.

— Не говорім про се, Ільоно! Про се, я й не думаю більше! Ходім між других!

Але Ільона не попустила.

— Роберте, чому не скажеш мені всієї правди? Не смерть Ураки тебе так прибила — ти все ще думаєш про ту жінку, що має бути твоєю матір'ю!... Несупокій тебе мучить, ти хотів би її бачити. Хочеш пійти до неї — нас сставити...

— Ільоно!

— Роберте, я відгадала твої думки. Хочеш пійти звідси — і мене з собою забрати. Але — чому отверто про се не говориш зі мною?

Блюм посумнів.

— Ільоно — сказав — я, дійсно думав про се, але, вір мені, тепер вже чужою стала мені ця думка. Чужою стала мені і та жінка, що мене на світ породила. Не належу більш до неї! Ліс є моєю вітчиною, наші товариші — моїми братами! А ще — я приобіцяв Ураці, що остану із ними. Ходім, Ільоно!

Ільона пішла за ним. Бачучи його схвильоване, вона вже більш не хотіла про те саме говорити.

Цигани, побачивши їх, замовкли. Видно, говорили про них. Підчас коли Ільона приступила до жінок, Блюм підійшов до найстаршого в гурті цигана і сказав:

— Отче Муя, чи не час би нам в дорогу рушати?

Старий кивнув головою.

— А час, сину мій, час! Але, попереду, треба одну вельми важну справу поладнати. Треба нам вибрати старшину. Бо що варта тіло без голови, або хата без криші? Хто буде нашим судією? Вертаючи на Угорщину прийдесться мати чимало клопоту із ріжними властями, чи то на Угорщині, чи в краях, через які будемо переходити. Хто-ж нас заступить, хто стане в обороні нашого добра?

Підчас, коли старий се говорив, Цигани кругом обступили Роберта, а він так відозвав ся:

— Правду кажете, отче Муя. Наш старшина мусить бути відважним чоловіком. Так послухайте: Ви є найстаршим серед нас. Підчас хвороби та після смерти старого Михайла, ви не раз доказали, що вмієте нас вести та оборонити. Наші вас шанують, тому — коли мої братя є сд

ної думки зі мною — взиваю вас: будьте ви нашим вождом!

Блюм говорив грімким голосом. На диво однак, ніхто не притакнув його словам.

Старий Муя всміхнувся.

— Роберте! — сказав він. — Бачиш, наші братя є зовсім іншої думки, як ти. І їхня правда — бо я не надаюся до того. Вам потреба молододі сили. А що ти, признав мої права до старшинства, то я отсе хочу із того покористатися. Назначу вам того, що повинен би стати нашим вождом. По моїй думці, він має більше відваги, як хто другий із нас, а недавно — коли ходило о се, щоб пімстити смерть братів наших — він доказав, що крім відваги має ще розум та хист до підступу. Пізнаю по вас братя, що знаєте, кого маю на думці. Тому голошу отверто — а хто противний тому, нехай виступить:

— Лиш Блюм може бути нашим вождом!

Радісні крики понесли ся лісом:

— Блюм, Блюм нехай буде нашим вождом!

Блюм занімів із зачудування. Йому здавало ся, що то сон. Він — мавби бути вождом циганів?!

А старий Муя так дальше говорив:

— Вже при смерті Ураки очі всіх були звернені на тебе, Роберте! Бо і хто другий міг би красше нас боронити? Тобі ми найбільше довіряємо, найкрасші надії покладаємо на тебе! І стара урака також так думала, як і ми. Коли ти вирушив проти „дусителів”, тоді вона — відчуваючи, що смерть наближається — раз-враз повторяла, що лиш ти один можеш бути нашим вождом. — Він до нас належить — говорила — бо виріс серед нас та ізжив ся із нами! — Питаю тебе Роберте: чи хочеш бути нашим вождом?

Всі в напруженню вдивлялися в Роберта, що таки ще не міг добре піймати слів старого цигана.

Тишина панувала кругом, коли Роберт так відозвався:

— Отче Муя — дуже дивна ваша мова! Я — один із наймолодших із поміж вас — мавби стати вашим старшиною? За много вихвалюєте мої заслуги — бо ж кождий із вас поступив би так само, як я. Питаєте, чи приймаю ваш вибір? Покищо, я не можу вам дати на се від-

повіді! Послухайте мене: Найстарші з поміж вас знають, що з уродження я не належу до вас. В моїх бючках пливе инша кров. Коли прийму ваш вибір, хто мені заручить, що одного котрогось дня один із вас — невдоволений мною — зажадає: щоб вождом був не чужий, а справжній циган! Крім того: ви всі знаєте, кого то я маю взяти за жінку. А Ільона також є чужою. Коли пімру, вона — після вашого звичаю — буде вашою панею, її будете мусіли слухати! А хто годен заручити, що того права не відкажете „чужий”? Тому — не спішіть ся! Якраз тому що до вас належу, остерігаю вас: Розважте добре, що робите, щоб ваш жаль не прийшов за пізно.

Замовк. Цигани також мовчки його слухали. Після хвили старий Муя взяв Роберта за руку і сказав:

— Роберте, твої слова свідчать про те, що ти гідний той чести, що ми тобі предкладаємо. Ти доказав, що добро наше лежить тобі на серцю. Так, послухай Роберте!

Тут Муя, звернувшись до циганів та грімким голосом сказав:

— Ви чули, що Блюм тут нам сказав — чого то опирається бути нашим вождом. Але ви знаєте також, як Урака любила його — вона, що нерадою була кожному чужому та за кожним разом опирала ся прийняттю кожного нового члена до нашого гурта. В Робертови однак ніколи не добачувала чужого. „Він наш”, завсїгди говорила... Але я не хочу вас намовляти.

Отже питаю ще раз: кому із вас Роберт є чужим, тому, що між нами не вродив ся, нехай виступить та скаже!

— Тишина.

Лице старого цигана прояснило ся.

— Роберте! Стало ся після твоєї волі! Бачиш, ніхто не противить ся тобі. Тому питаю ще раз: чи хочеш бути нашим вождом?

Роберт приступив до старого й сильним голосом промовив:

— Так, отче Муя — так, брати мої! Хочу бути вашим вождом! Дякую за довіре до мене, а впевняю вас, що ніколи не повстидаєте ся мною.

Муя споважнів. Ізза пояса виймив ножаку.

— Зробіть колесо! — кликнув до циганів — а коли

се вчинили, так сказав:

— Приступи ближше, Роберте! — Сей ніж дала мені Урака приказуючи, щоб його дати тому, хто по ній буде нашим вождом. Але, поки се зроблю, мусиш присягнути нам вірність. Положи свою руку на сей ніж та присягни, що від своєї хвилі чесно сповняти меш обов'язки нашого вождя, та шанувати меш наші звичаї.

Присягни, що стерегти меш інтересів нашого племені, за яке ти готовий все посвятити, хочби і власне життя — присягни се перед Всемогучим Богом на небесіх!

— Присягаю перед Всемогучим Богом на небесіх!

Старий Муя подав йому руку.

— Здоровлю тебе, вожде наш!

І вручив йому ножаку, прастару памятку племені. Тепер Блюм звернув ся до циганів і кликнув звучним голосом.

— Ви чули мою присягу! Тепер же приступіть ви та присягніть мені вірність та слухняність. Присягніть перед Всемогучим Богом на небесіх!

— Присягаємо тобі вірність та слухняність. Присягаємо се перед Всемогучим Богом на небесіх!

І понесли ся грімкі оклики. Всі встопили ся кругом Роберта, стискаючи йому руку.

— Ел'єн — Ел'єн! — Хай живе!

Почувши крики збігли ся також і жінки та вельми радували ся вісткою, що Блюм став їхнім вождом.

Однак надармо Блюм шукав Ільони між жінками.

Коли цигани троха впокоїли ся, він сейчас пішов у її шатро — але й там її не знайшов.

Звернув ся до жінки, з якою Ільона перше розмовляла.

— Гуля — не знаєте, де Ільона?

— Я бачила її — йшла в тамту сторону...

Блюм вже не дослухував ся. Пішов сейчас в напрямі, вказанім жінкою — здовж лісової дороги. Радів, що Ільона ще може ні про що не знає... Як же вона счудується, коли їй скаже, що став вождом циганів.

Дорога була рівна — а однак нігде не міг доглянути Ільони. Споважнів. Він вже кілька разів хотів звернути Ільоні увагу на се, щоб сама ніколи не вибирала ся далеко в ліс — однак все якось забував.

Вже думав вертати в обоз, коли нагло спинився й почав наслухувати.

Здавалося йому, що чув крик із ліса... Так — тепер знова. А ось, зовсім виразно чує: Роберт, Роберт!... Се голос Ільони... видно знова якась небезпека грозить.

Наче божевільний пігнав у ліс. Хотів кликнути: Ільоно! — щоб додати їй відваги, але голос застряг йому у горлі. Біг даліше. Нараз у віддалі перед собою побачив поляну. Мимохіть пігнав в ту сторону. За хвилю побачив на другому кінці поляни якусь стать жіночу. Була се Ільона.

Безмірна тривога гнала її все вперед. А її здоганяв — якийсь мущина. Він аж гукав із радості, коли бачив втікаючу так близько перед собою. Кинувся ще скорше бігти.

А Ільона втікала, кільки їй сил ставало. Та, видно було, ослабала, бо віддаль між нею а мущиною що раз то меншала.

Нараз її спідниця зачепила ся об корч та Ільона повалила ся на землю.

Жахливий крик розляг ся у воздуху. І Роберт також скричав.

Чи може Ільона почула його крик? Наче та сполошена серна благаючими очима розглядала ся кругом. Хотіла підняти ся із землі. Здавалося, що нема вже для неї виходу. Бачив се Блюм — але самий був далеко від неї.

Дерева росли тут рідко а дорога була простісінька, мов лінія. Ось, ще лиш 20 ступінів відділяє її від того нелюда.

— Маю тебе, голубко! — реготав ся злобно. — Тепер...

Дальші слова приглушив крик Роберта.

— Милостивий Боже! Сей голос знакомий...

— Роберте! Роберте! — благала Ільона.

Нараз блиснуло поміж деревами. Прорвавсь гук, грімкий, острий — відтак дикий, до живого проймаючий крик — та, зараз побіч Ільони, повалив ся на землю її ворог.

Ільона заніміла. Для неї був се наче сон. Чоловік, що грозив їй ножем, самий лежав безпомічний на землі. Нараз почула позад себе скорий хід. За хвилю була в Робертових обіймах.

Мовчки подивлялися безмежну доброту Сотворителя, що їй в так небезпечній хвилі, коли здавалося, що вже ніякого ратунку нема, охоронив та пімстив.

Коли охололи із першого враження, Блюм підійшов до лежачого на землі Ільониного ворога, що таки ще держав ніж в затисненій руці.

Похилив ся над ним.

— Милостивий Боже... Льоля!?

Так, се була Льоля. Втворила очі та вдивлялася в Роберта. Хотіла говорити, але тільки устами порушала. Нараз піднялася так живо, що Роберт мимохіть відскочив. Не зводила очий із нього — нараз вхопила ся за серце — за хвилю повалилася на землю.

Льоля не жила.

Роберт пізнав, що вона скінчила життя, а однак не рушив її. Пригадав собі той час, коли то пригортав до себе сю дівчину та шептав їй до ух палкі слова любови, коли вдвійку мріяли про будуче життя. Тоді, йому здавалося, що любить її. Але се був лиш хвилевий дурман, що пропав у хвилю, коли він пізнав Ільону.

Та пристрасне серце циганки не могло знести такої зміни. Льоля не була в силі виречи ся мрії про щастє та любов. А коли отверто сказав, що її ніколи не кохав — ненависть займила місце давньої любови. Чортом стала та жінка, що недавно ще шепотіла слова горячої любови.

І не спочала. Хотіла пімстити ся на дівчині, що вдерла їй щастє, позбавила любови її коханого. Рішила зі світа зігнати суперницю — щоб і вона не зазнала щастя.

А тепер — все скінчило ся! Остаточно знайшло суцокій її пристрасне серце!

Обіймили його м'яккі дівочі рамена.

— В часі вашої наради — говорила Ільона — я пішла у ліс, роздумуючи про нашу будуччину. Я відійшла досить далеко від обоза, коли се нараз пробудив мене із задуми шелест листя.

І нараз — у віддалі кількох ступенів — виринув передімною циган. Якось так дивно глядів на мене! Зловіще прочутє мене обняло — а однак я не могла рушити ся із місця, навіть тоді, коли він приступив до мене.

Я знала сі очі. Отямила ся сейчас, коли той незнакомий промовив до мене. Се були очі тої, що заприсягла

згубу для мене. А коли хотіла вхопити мене за руку — я видерла ся й почала втікати. Видно, Бог не хотів моєї загибелі — Роберте....

Він вдивляв ся в її очі — глибоко — з любов'ю і поцілював її в чоло.

— Вона відпокутувала за свої провини! — шепнув поважно.

Відтак приступив до помершої та зісунув їй повіки на вічний супочинок.

З полудня почали приготувляти ся до виїзду. Вже пізно було. Наближав ся кінець осені — невдовзі сніг та лід покриють скрізь поля... Вибирали ся на Угорщину. Та країна була метою сих бездомних — там хотіли перебути жорстоку зиму.

В лісі стало тихо, сумно. Із дерев посипались листки та покрили дві могилки, самотні, забуті.

Другі потягнули дальше у світ далекий...

Тихо і сумно стало у лісі.

РОЗДІЛ CLXVII.

СТАРІ ГРІХИ.

Пошукування поліції за Олексою не увінчались успіхом. Несподівали ся, щоб він виїхав із міста, коли тимчасом, йому вдало ся досягти вже Відня.

Поліційний комісар, що враз із Астою прийшов до княжої палати, щоб ув'язнити Олексу, приказав своїм підвладним, щоб задержав кожного підозрілого, що виходив би із замку. Тимчасом за цілий час, лиш двоє осіб вийшло із палати: одна служниця та старий послугач князя. Сих поліційні урядники пропустили — не маючи ніякого підозріння супроти них.

Не могли собі пояснити, де подів ся Олекса. Один лиш із урядників догадував ся, що могло зайти. А ось що: Олекса був дуже осторожний, а особливо в останніх ча-

сах став вельми неспокійний та тихцем приготував ся, щоб в потребі втікти.

Коли вийшов із кімнати, де ждала Аста із поліційним комісарем, поспішив сейчас до своєї кімнати. Осторожно запер за собою двері. Відтак потиснув тайний гузик у стіні.

Втворили ся двері й ними увійшов у тайний хідник. Запер за собою ті скриті двері, про яких існуванє, крім старого князя, ніхто не знав. Також Олекса тільки ненароком попав на сю тайну.

Запалив світло. Відтак живо перебрав ся, натягаючи на себе убір княжого послугача, який заздалегідь собі приготував.

Кілька черт краскою по лиці, надали йому вигляд старця — а знанє того мав ще із часів, як був актором. Відтак вибрав в підлозі дошку; із тої нової криївки вибрав вязанку гроший та вартісних паперів, що вкрав був у князя. Причепив собі сиву бороду, зовсім таку саму, як носив старий Даниїл, взяв у руки кошик і тайними сходами зійшов у бічне крило, потім сходами в долину, а входом, призначеним для слуг вийшов із замку.

Мав щастє — нікого нігде не стрінув.

Поліційний урядник, стоячий при виході, завважив похиленого старця. Вже хотів підійти до нього, коли се другий урядник сказав: „Знаю його — се послугач старого князя”!

Так щастє посприяло Олексі в його божевільному майже підприємстві. За хвилю перейшов у бічну вуличку й пропав поліційним урядникам із очий.

В пів години пізнійше зайшов у Мербахове мешканє, де застав тільки його сестру. Сказав, що йому та її братови грозить поважна небезпека і просив, щоб впустила його у Мербахову кімнату.

Тут живо переодяг ся у Мербахове убранє, сказав його сестрі, що незабаром поверне й живо відійшов.

Повозкою поїхав на залізничий дворець і прибув туди на одну хвилю скорше перед відїздом поїзду до Відня.

Без ніяких перешкод заїхав у Відень. Грошевих клопотів не мав, а поліція і так не легко відкрила би його в так добірному перебраню.

Минуло 14 днів від хвилі, коли втік перед поліцаями. Тепер вже чув ся безпечнішим.

Хотів доконче вистарати собі паспорт, щоб в потребі міг сейчас виїхати за границю.

В тій справі одного дня звернув ся листом до Мербаха — а до листа долучив чималий даруночок в грошах, щоб друзяка приспішив полагоджене потрібних формальностей.

А се і стало його нещастем!

Державний прокуратор оголосив у всіх визначнійших часописах стежний лист за Олексом Радовським із точним описом його вигляду. Рівночасно визначено чималу нагороду за викритє обманця.

Про стежний лист Мербах знав дуже добре та надумував ся, чи не булоб добре скористати із нього. А якраз в тім часі наспів лист від Олекси, в якому була також його адреса у Відні. Се остаточно, рішило — Мербах віддав лист в руки поліції.

Сейчас телеграфічно зажадали, щоб віденська поліція арештувала обманця.

Олекса, почуваячись безпечним, перший раз тої днини пішов у винарню. Почував себе знаменито, коли се нагло — приступив до нього тайний поліційний урядник та в імени права арештував Олексу Радовського.

Він того не сподівав ся. Урядникови не ставляв ніякого опору, який, остаточно ні на що не придав би ся, бо вже попередю постарали ся о се, щоб не дати йому нагоди знова втікнути.

Ще того самого дня перевезено Олексу до Д.... та передано в руки тамошним властям. Його увязненє викликало в місті незвичайну сензацію.

Олекса прочував, що се Мербах його зрадив. Але всю свою лють звернув проти Асти, що була дійсною причиною цілого нещастя. Рішив пімстити ся на ній. Коли слідуючої днини покликали його перед слідчого судію, він оскаржив Асту, що вона перед кількома роками допустила ся крадежі. — Розумієть ся, обовязок наказував судії справу розглянути.

Аста дізнала ся із часописий про увязненє Олекси. Була вдоволена, що свою ціль осягнула й тепер падлюку стріне заслужена кара. — Але Аста що-раз ослабала —

дотепер жила в напруженню і не дуже то зважала на се, але невдовзі показало ся, що той упадок в пропасть потягне за собою поважні наслідки. Лікар, якого питала о пораду, старав ся її впокоїти, але самий добре знав про се, що для неї нема ніякого ратунку.

Останні дні хора перебула в ліжку. Потіхою для неї було співчутє, яке оказували їй Ерик та Ева і старий князь Нелідов. Також доктор Бравер часто відвідував її, але се робив тільки із обовязку, як лікар.

Аж отсе одної днини явив ся у неї урядник із приказом увязнення її. Короткими словами розповів за що її мають вязнити. Аста догадала ся, що се Олексова справка та тяжко сим пригноблена пішла із урядником до вязниці. Того вона не сподівала ся!...

Дізнавшись про се нове нещастє, її приятелі старали ся, щоб її випустили на волю, але се не вдало ся. Стільки лиш її помогли, що беручи на взгляд стан її здоровля, приспішено розправу.

Ось, і прийшов день судової розправи. Саля була вщерть наповнена цікавими. Кождий хотів дещо дізнати ся про се повне пригод житє, яке Аста вела.

Оскаржена була бліда й, видно було, сильно терпіла. За хвилю увели Олексу під опікою двох урядників. Він також був дуже марний. Побачивши його, Аста здригнулась і довго вдивляла ся в його лице.

Відчитали акт оскарження. Аста признала ся до вини, а вчинила се в такий спосіб, що зразу з'єднала собі серця присутних. Начеркнула перед ними сумний образ свого життя...

Вродила ся серед прикрих обставин. Матері, що підозріле житє вела, майже не знала. Про батька же ніколи нічого не чула. Виросла в багні життя. Ніщо дивного, що живо втратила свою дівочу гідність та зійшла на бездорожжя. Пристала до артистичної дружини і там пізнала Олексу Радовського, котрий остаточно зломив її молоде житє.

Стала його жінкою — але немного щастя зазнала із тим чоловіком, котрого так дуже кохала. Задля нього посвятила все, а жила із того, що як артистка зарабляла.

Робила се радо, щаслива, що знайшла пристановище й чоловіка, якого кохала. Бо хоч виросла самотинно — посеред брудів світа — вона в сути річи не була злою.

Із Олексом думала почати нове життя. А вже їй щасте не мало границь, коли їй дитя вродило ся.

Оповідане оскарженої раз-враз перебивали тяжкі ридання, коли говорила про щасте, яке їй принесло се малесеньке сотворінє. Всім присутнім слези підступили до очий, коли Аста змалювала перед ними своє материнське щасте.

Від хвилі, коли глянула в невинні чисті оченята хлопчини, стала зовсім иншою. Вона, що виросла без опіки, не зназнавши матірньої любови, присягнула, що видре своє дитя із житєвого багна.

І ся любов до дитини справила, що терпеливо зносила жорстокість та несправедливість свого чоловіка.

Бачила, як він що раз то низше морально упадав та нерадо брав ся до праці. Надармо старала ся повернути його до зрозуміння обовязків. А коли се не вдало ся, помиме того не мала відваги зірвати із тим чоловіком, якого понад своє життя кохала.

Хоч пізнала його підлоту, вічно жила в надії, що він змінить ся на краще. І тому терпіла — не могла инакше — мусіла його кохати!...

Після вродин запала на здоровлю. Не могла вже кожного дня виступати на сцені; не заробляла вже стілько, щоб вистало на удержанє і незабаром прийшла до них гірка нужда.

Мусіла все попродавати. Надармо на колінах благала Олексу, щоб змилосердив ся, та остаточно взяв ся до праці — він на се тільки всміхав ся та глузував із неї.

Чорна розпука її взялась. Нераз не мала навіть стільки, щоб заспокоїти голод свого дитяти. А дитя марніло в таких обставинах.

— Прокляте нас переслідувало — неслась Астина скарга — надармо я старала ся і тяжко працювала. Я бачила як дитя моє марніє і я із ним.

Я тремтіла на саму згадку, що чоловік мігби нас покинути, бо тоді я-б втратила й ту слабу підпору. Бо і він часом таки бував иншим — радів нашим дитятком і для мене був добрим. А одна така година вистала, щоб я забула про цілотижневу нужду.

Я палала до нього тою самою давною любовю й за-

бувала про його злочини супроти мене й моєї невинної дитини.

Аста заговкла на хвилю. Після того, вдивившись в одну точку, так дальше говорила:

— Ніколи не забуду того вечера, коли ми позбавлені всяких средств до життя, не знали, що нам завтра принесе. А я мусіла грати перед публікою й сміяти ся, бо нам треба було гроший!...

Тимчасом — того то вечера — дитя моє самісіньке та хоре лежало в дома.

Скінчило ся представлене. Я чимскорше хотіла злинути до нашого мешканя.

Нагло приступив мій чоловік до мене й понуристим голосом промовив:

— Останеш тут, Асто! Богатий Росіянин розлюбив ся в твоїй грі та запросив цілу дружину до себе, до готелю, на обід, а директор приймив запрошене в імени всіх.

Я відповіла, що не можу остати, бо дитя хоре.

На се він по простацьки зареготав ся та присилював мене остати. Відтак перевів мене у готель, де призначено мені місце побіч того Росіянина. Я не чула тих похвал, яких він не щадив мені за гране. В голові у мене шуміло...

Відтак я почала пити. Пила що раз більше — обняла мене якась божевільна тривога — своєю розпуку я хотіла запити. Сміяла ся і жартувала, немов то не було для мене ні болю, ні горя.

Ми пили шампан. Струєю плив дорогий напитек. Росіянин кинув 1000-рублевий банкнот на стіл власнотеле-ви готелю й заповив нового шампана.

Олекса приступив до мене.

— Асто! — сказав. — Він має гроші, а нам їх так дуже потреба. Сьогодні лікар знова приписав нову медицину дитині, а нема за що купити. Попроси його, він тобі дасть.

Я стрепенула ся. Ні, ні за що в світі того не зроблю! Але він наставляв що раз більше — будучність розмалював мені страшними образами.

Я ж думала тільки про дитину. Рішила добути гроший за всяку ціну.

Ціле товариство було в підхмелю. Сміяли ся й туля-

ли. Найбільш за всіх радів Олекса. Росіянин же, впоєний надмірним вживанєм шампаня, був наче не при собі.

Нараз отсе бачу, що я сама із ним тільки остала. Він виймив свій портфель із грішми, положив на стіл, та почав чогось там шукати. Нараз підняв ся й колибаючись пішов до гурту.

Передімною лежав його портфель із грішми. Чортяча думка мене обняла — я сама не знала, що вчинити... Витягнула із портфелю банкнот і сховала.

Тут Аста зарідала; досить довго трівало, поки знова успокоїла ся.

— Я була майже не при собі; вийшла із готелю й вихром пігнала до своєї дитини... На виснаженому, блідому личку, смерть вже розпостерла свої крила...

Оскаржена знова замовкла й лице закрила руками. Глибока тишина кругом залягла.

— В годину пізнійше дитя моє сконало. Я клячала при його ліжочку... Вернув Олекса. Я схопила ся із місця й кинула йому гроші під ноги. Вказала на мертве дитя й благала його, щоб гроші вернув властителяви. Та він не послухав; коли я на колінках благала його, він мене відіпхнув від себе а гроші сховав.

Я без тямки повалилась на долівку. Він же відійшов — слідуєчого дня пропав зовсім... Дитя я вже сама похоронила.

Але від того часу я вже не зазнала щастя. Доля немилосерно кидала мною. Я зміряла до щастя і багатства... і здобула се, чого бажала. Але моє серце завмерло із смертю дитяти.

Одного лиш не можу зрозуміти: чому то після довгих літ, коли я знова стрінула того чоловіка, не відтрутила його від себе. Він все був злим духом в мойому житю і тим остав аж до своєї хвилі...

Знесилена впала на лавку. Її визнане вчинило величезне вражіє. Навіть прокуратор в своїй мові зазначив, що оскаржену майже всилувано до того вчинку, якого вона допустилась, та що належить взяти на увагу всі обставини, в яких се вчинила.

Асту увільнили. Присутні зраділи. Многі підходили до Асти та їй руку стискали.

Сперта на рамени Бравера Аста вийшла із судової са-

лі. На її бажанє зараз переведено її у шпиталь.

Слідство та схвильованє в часї розправи дуже підорвали її сили. Бравер знав, що вона вже більше не верне до здоровля.

РОЗДІЛ CLXVIII.

ВІДНАЙДЕНА.

Після крадіжкі в Трієсті, Волдінг із Солмсбергом живо вибрались із міста та час якийсь блукали безцільно по світу. Доля загнала їх аж у Прешбург. Скрізь жили вельми виставно, грішми розкидали так свобідно, що незабаром забракло вже і треба було розглянути ся за новим жерелом приходів.

Коли же не стало гроший, мусіли попращати ся із виставними готелями, а перейти на біднійші. Одного разу зайшли у другорядну господу на передмістю. Невдовзі після їхнього прибуття втворили ся двері, а на вид прибуваючої пари людей Солмсберг аж здригнув ся. Із трудом здавив в собі крик і блідий вдивляв ся в прибувших.

Доперва, коли Волдінг звернув йому увагу, що се дивне його поведенє, може наразити їх на небезпеку, Солмсберг отямив ся. Але не спускав очий із прибувших, що засіли в одному кутку господи.

— Хто вони? — спитав Волдінг.

— Знаю їх вже здавна! — півголосом сказав Солмсберг. — Дівчина є цирковою артисткою. Колись я цікавив ся нею; не много вже бракувало, а булаб опинила ся в моїх руках — але в дорогу зайшов мені той голодранець, якого тепер бачиш із нею.

Солмсберг змірив ненависним оком товариша Ільони та розповів другови про свою стрічу з Ільоною із всіми подробицями.

Тимчасом Ільонин товариш виймив паперовий банкнот із торби, звисаючої від паска і подав хазяїнови. Солмс-

берг і Волдінг заглянули се. В їхніх очах блиснули зловіщі вогні а Волдінг шепнув:

— Поплатилоб ся того пташка обскубати! Здаєть ся, він має троха більше тих папірців!

Почали нараджувати ся. Після того Волдінг підняв ся, приступив до хазяїна і зажадав для себе й свого товариша кімнати. З полудня розглянули ся скрізь по господі, аж і дізнали ся, котрі то кімнати заняли їхні жертви.

Вечером знова бачили молоду пару при вечері. Але вже після чверть години вони обоє відійшли. Волдінг та Солмсберг чимало сим счудувались. Та незабаром молодий чоловік вернув самий й сказав подати собі фляшку вина.

Волдінг пхнув Солмсберга:

— Бачите, вже відложив свою мошонку — а флящина ще повна! Промине доброї чверть години, поки із тим упораєть ся.

— Ах! — зрадів Солмсберг. — Як би то нам придали ся тоті грошенята. А я-б ще хотів тому гольтіпакови відплатити ся за давне!

— Може вдасть ся! Попробую займити його розмовою. Ви же тимчасом пійдіть на гору — адже ж знаєте котрі його кімнати.

По короткій нараді Солмсберг відійшов. Волдінг зате наблизив ся до стола, недалеко котрого сидів Блюм. Він бо то був товаришем Ільони. На столі було чимало часописів. Волдінг шукав між ними чогось, але, видно, нічого не знайшов — і нараз — немов то ненарочно заглянув на столі, при якому сидів Блюм, бажаний дневник. — Приступив отже ближше, та дуже ввічливо, спитав, чи не читати ме тої часописі. — Роберт заперечив головою. — Поки ще однак зрозумів, як се стало ся, Волдінг вже сидів побіч та почав розмову. В навіязуваню знакомства Волдінг був мистцем а розмову вмів так займаючо вести, що Блюм мимохіть зацікавив ся нею.

Тимчасом Солмсберг щасливо дістав ся до Робертової кімнати. Тут перешукав кожний закуток.

Під подушкою знайшов торбу із грішми, яку живо сховав.

Вже хотів винести ся із тою здобичею, коли нагло втворили ся двері і на порозі станула Ільона.

Думала, що се Роберт вже вернув, коли несподівано замість нього, побачила чужого чоловіка. Із криком тривоги подала ся взад.

— Милостивий Боже! Се граф Солмсберг!

Він здрігнув ся. Ні на хвилю не припускав, що можна би його пізнати в сїм перебраню та ще зараз на перший погляд. Жах його обняв.

Тимчасом Ільона зрівноважила своє схвилюванє і спитала:

— Хто-ж вам позволив сюди входити? Чого тут шукаєте?

Але і Солмсберг очутив ся вже. Одним підскоком наближив ся до дверей, вихопивсь у сїни і сходами збіг на долину. Ільона стояла, наче прикована до землі — та по хвилі доперва кинула ся в погоню за ним.

Тимчасом Солмсберг був вже на дворі, та після умови дав Волдінгови знак через вікно, а той живо попращав Роберта й відійшов.

В дверях стрінув Ільону. По її блідім личку живо пізнав, що вже по всьому і тому з поспіхом вийшов.

Тремтячи всім тілом, Ільона підійшла до Роберта й розповіла про все, що зайшло, заявивши при сїм, що в незнакомому пізнала Солмсберга. Роберт з Ільоною пішли на гору.

Тут незабаром дізнали ся про крадіж; зрозуміли також — нажаль запізно — що все те було згори обдумане та що той ввічливий товариш Роберта діяв в спілці із Солмсбергом.

Сейчас звернули ся до поліції але всі пошукування ні на що не придали ся — по злочинцях ні сліду не остало.

Блюм був в розпуці. В чужому місті, остав без ніяких средств до житя. Що-ж мав почати — здавало ся, що положенє було без виходу.

Слідуючої днини, коли так в розпуці, безраді, блукали по місті, нараз почули сердечні здоровканя. Роберт глянув й побачив свого друга Гартмана.

Радість друзяків не мала границь.

Незабаром Роберт повідомив Гартмана про свою пригоду. В трійку зайшли до каварні, де почали живу розмову, якій Ільона із великим зацікавленєм прислухувалась.

Коли Роберт скінчив, почав Гартман розказувати про свої пригоди.

— Страшенно тяжко жити на світі! — сказав понури-стим голосом. — Остогидло мені вже жити на старому місці, я звинув свої причандали й вибрався у світ.

Надармо шукав за тобою так довго, дуже довго. А чим то я займаюся тепер, мій друже? — а ну, чи вгадаєш... Я, тепер... ну, вгадуєш же раз!

Бач, я не радо взявсь за сю роботу, але годі — коли чоловік голодний, все йому добре. Но — бачу, не вгадаєш — я став жонглером в цирку, тут, таки в сім місті.

Заробляю досить добре, мігби навіть дещо... ошадити. Але, ти знаєш, люблю добре жити.

В дальшому тягу розмови Блюм розповів товаришеви про останнє своє нещастя та про журбу об будуччині.

Гартман задумався; по хвилі сказав:

— А колиб ти вступив до нашого цирку? Поговорю із директором про се. Коли-ж тобі се не подобається, то після якогось часу покинеш цирк.

Порозумівшися з Ільоною рішили поспробувати щастя.

Відвели Ільону до Господи, а тоді оба товариші пішли до директора цирку, котрий — як Роберт дізнався від Гартмана — тільки що недавно відкупив його у другого.

Директор приймив їх ввічливо, вислухав Роберта, якому уважливо приглядався, відтак сказав:

— Так — але тяжко буде знайти місце для вас — всі заняті. Потреба мені лиш кльовна.

Роберт посумнів.

— Ні, пане директоре — сказав — до сього я зовсім неспосібний!

Але Гартман був цілком іншої думки і старався його вговорити, щоб прийняв місце. Остаточно думка про Ільону та журба про життя таки перемогли нехить Роберта, особливо, коли директор предложив досить добру платню.

Роберт приймив місце і одержав від директора частину платні вперед.

Ільона також чимало счудувалась, дізнавши ся яке місце одержав Роберт в цирку.

Прийшов вечір першого виступу, до якого Блюм уважливо приготував ся при допомозі Гартмана. Ільона сиділа поміж видцями. Мимоволі обняло її якесь дивне почуте, коли побачила ясно освітлену сцену.

Від'жили в ній спомини тих днів, коли то вона виступала на трапезі враз із Єленою. Тут, видно було, також хтось мав пописувати ся вправами у воздуху і тої то точки Ільона в напруженю вижидала.

Лице її покрив багрянець, коли Роберт виступив як клоун та своїми жартами та рухами намагав ся розвеселити зібраний народ. Нераз і сама мусіла сміяти ся бачивши його придурковаті жарти.

Також і інші виступи її зацікавили. Аж ось і прийшла на порядок дня шеста точка: виступ славної артистки Ірми Свансон.

Почали ся приготування, за якими Ільона пильно слїдила. В міжчасі Роберт знова старав ся розбавити гостей смішними без слів рухами.

Аж ось на трапезі повисла артистка. В мить після того із посеред зібраних понїс ся грімкий крик. Всі звернули ся до блїдої дівчини, що сиділа зараз таки в перших рядах. Вона, скрикнувши, нагло зірвала ся із місця і широко втвореними очима вдивляла ся в артистку.

І вона також почула крик; однак наразі не могла зміркувати, що стало ся. Вдерла ся на гору — на трапез. Поздоровила зібраних і почала свої продукції. Добачила однак, що публіка занята чим другим.

На рівній висоті із першим трапезом був другий. Артистка розмахала ся, щоб в лету повиснути на другому трапезі. Музика затихла, щоб збільшити напружене. А в сю саму хвилю артистка доглянула дівчину, що, із ряду виступивши, вдивляла ся в неї.

Артистка пролетіла воздухом — але її розмах не був досить сильний — руки не досягнули другого трапеза — вона полетіла в долину.

Люди остовпіли із жаху.

Після хвилі доперва очутили ся й кинулись ратувати нещасну. Ільона насильно пробилася собі дорогу крізь натовп. І Роберт також підійшов. Тільки що похилив ся над

артисткою, крикнув жахливо: Єлена!

В кілька хвилин пізнійше винесли нещасну. Положили її в гардеробі на килимови й післали по лікаря.

Ільона клячала побіч сестриноного тіла. Від'жили в ній найріжнїйші спогади. Обняв її незмірний жаль на вид нещасної Єлени й вона одно тільки мала бажанє, а се: щоб Бог задержав при житю її сестру.

Роберт же ні на хвилю не відступав від Ільони.

Остаточно надійшов лікар.

Ільона трівожно вхопила його за руку.

— Пане! — благала. — Се моя сестра. Впала — впала із трапеза. Пане лікарю змилосоудїть ся! Вдержїть її при житю...

РОЗДІЛ CLXIX.

ПОЄДНАНЄ.

Добре оглянувши Єлену, лікар споважнів — а однак старав ся успокоїти Ільону. На його припорученє відвезено хору до шпиталю. Ільона не оставила сестри ні на хвилию та враз із нею також остала у шпиталї. В безмірній трівозі вдивляла ся в її блїде личко.

Довго потрївало, поки минула небезпека. Коли Єлена пораз перший прийшла до тямки та при своєму ліжку побачила Ільону, закрила лице руками, немов то вид сестри справляв їй біль великий.

Ільона похилила ся над нею і лагідно дїткнула ся її чола.

— Ти тут, Ільоно?! Ах, Боже! Із трапеза я так повадилась на долївку — тебе заглянувши...

Не могла дальше говорити — слези блиснули в її очах.

Ільона старала ся успокоїти сестру.

— Не плач, Єлено! Тепер все змінить ся на красше. Бог нас не оставив — бач знова звів разом. А я лиш тебе маю із родини...

— Бій ся Бога! — перебила Єлена — Ільоно — ти не знаєш всього... Послухай Ільоно — я...

В той нещасний вечір, в цирку Леопардього, коли ти впала — се я тому винна була... Тоді, я не подала тобі руки нарочно, бо я бажала твоєї смерти... Так — не перебивай!

Я бажала твоєї смерти тому, що ти була красшою від мене. Зависть роздирала мою душу; я вже не була панею своєї волі і — стало ся. Але сим я ще не вдовoliла себе.

Перший злочин попхнув мене дальше. Я забрала коробку, про яку згадувала наша мамочка в годину смерти; вкрала заховані там папері, із яких дізнала ся, що ти є княжою дочкою.

Дізнавшись про те, я рішила займити твоє місце. Віднайшла твого батька, князя Нелідова. Принесла йому твої папері і лист Матері, в яких заступила твоє ім'я, Ільоно, іменем Єлени.

На хвилю замовкла й здавила виски руками.

Ільона майже несвідомо, вдивляла ся в сестру. — Що се значить? Що то говорить Єлена? Вона дочкою князя?

— Я мала надію, що в домі князя знайду багатство й достатки, яких я так бажала — по хвилі дальше говорила Єлена. — Він радо приймив мене як свою дочку й окружив мене всіми достатками. Але я там не знайшла ні щастя, ні супокою.

Остаточно, я покинула ту золоту нужду, визнала все перед князем і втікла. Знова вступила до цирку Леопардього. Але він невдовзі після того продав цирк і тоді я прибула до Прешбурга. Довго я шукала за тобою — але надармо. Аж остаточно тебе тут стрінула. Дійсно, як дивно доля отсе повела!...

Тремтячим голосом хора так дальше говорила:

— Ільоно, знаю, що мене ненавидиш, що погорджуєш убійницею. Знаю, що я не заслужила на твоє милосердє. Сама собою гордую тепер — найрадше яб розпрощала ся з житєм! І одно ще тільки прохання маю. Коли умру — прости мені тоді. Помершій прости. Адже-ж кажуть, що смерть всяку вину змиває... Ільоно, на пам'ять нашої Матері закликаю тебе — прости мені!...

Ільона тяжко ридала. Надармо старала ся промовити. Незмірний біль давив її серце на вид сестри.

Опісля похилила ся над нею й притулилась до неї. Обі плакали — ридали кровавими слезами.

Коли-ж успокоїли ся, Єлена розповіла все про своє житє, а те видалось Ільоні чимсь наче в казці якій.

— Так вона є дочкою князя, нащадком вельми старого роду? То вона є рівною, по уродженю, Робертові?!

Минали дні. Хора дуже звільна приходила до здоровля.

Ільона ні на хвилину її не оставляла, підчас коли Роберт час від часу відвідував своїх людей, що недалеко розложили ся на постій.

Одного разу Єлена визнала перед Ільоною тайну свого серця — сказала про свою глибоку, але нещасливу любов до доктора Бравера, від котрого відділювала її незглубима пропасть.

Ільона задумала ся.

Бажала поєднати доктора Бравера із нещасною своєю сестрою, котрій вже все простила. Знала, що се богато їй допоможе. Порозуміла ся із Робертом і зараз, таки другої днини, написала лист до доктора Бравера.

Повідомила його про все, що зайшло, а писала зовсім щиро й отверто...

Перша стріча Роберта з Єленою була і для неї і для нього вельми прикрою. Однак з часом відносини поліпшились, хоч не були вже так сердечними.

Роберт стало виступав в цирку, а заробляв стілько, що міг також дещо зашадити, а коли вже Ільона могла сестру оставити самою, він задумав із циганами вже дальше манджати.

Аж отсе одної днини дістала Ільона лист від доктора Бравера із повідомленєм, що він за кілька днів вже прибуде до Прешбурга.

Минули два дні. Єлена якраз сиділа при вікні, задививши ся у даль.

На її личку осів ся біль. Не раділа житєм, не надіялась вже ні щастя, ні радості зазнати.

Нагло отсе почула хід. Думаючи, що се Ільона, підняла голову. В ту-ж мить аж скричала, побачивши доктора Бравера. Та він вклякнув побіч неї, сердечно здавив її руку і вишептав:

— Єлено — моя Єлено!

Їй здавало ся, що то сон. Хиба се лиш із далеку показали їй щастє, до якого вона так тужить безмірно.

Але він шепотів пристрасні слова любови, голубив її руку й благав щоб не нищила їхнього щастя. Він їй все простив, про все забув, бо кохає її всім вогнем своєї душі.

Сперла свою голову на його грудь. Здавало ся, що їхня любов перемогла всі перешкоди. Відчувала, що належить цілою душею до свого коханого та що при ньому лише знайде супокій та щастє.

— Єлено! — шепотів доктор Бравер — присягаю на все мені святе, що я про все забув. Вернемо до Англії, там, де нас ніхто не знає, зложимо родинне гніздо, там і ти знайдеш щастє.

Радїла крізь слези. Відчувала, що се початок нового життя при боці того шляхотного чоловіка.

Коли після якогось часу Ільона прийшла до кімнати, Єлена так була схвильована, що прямо говорити не могла а лиш шіпко притиснула сестру до своїх грудий. В ту хвилю все забуло ся. І обі сестри кохали ся тепер правдивою любовю, яка в дитинстві та молодості їх лучила.

Ільона подала руку докторови і тремтячим зі зворушення голосом промовила:

— Нехай вас Бог благословить. Із вами, мій пане, Єлена знайде щастє і супокій. Я цілим серцем бажаю вам много щасливих хвиль у вашому життю!

РОЗДІЛ CLXX.

У ЗАСІДЦІ.

Перед одним із перворядних готелів міста Прешбурга задержала ся повозка, із якої висїв старший пан і молодша панї, видно ще дівчина.

Вона була дуже бліда і, очевидно, хора. Прибувши зажадали кілька найкрасших і найвигіднійших кімнат.

Були се — Меггі Гортон та її батько. Він неспокійно все споглядав на свою дочку. Вона ж була одинокою його

дитиною, підпорою його старости — а тут марніла із кожним днем.

Нї на що не здала ся лікарська штука. Аж отсе ненаочно нещасний батько дізнав ся, що в Пешті мешкає славний лікар жіночих недуг. Коли тільки здоровле дочки на се дозволило, виїхали із Трієсту. Меггі на все була рівнодушна — жите їй зовсім не тішило.

А в Пешті дізнали ся, що той славний лікар недавно отсе перенїс ся до Прешбурга. Тому й вибрали ся до того міста.

В готели старав ся мистер Гортон троха розрадити свою дочку, а відтак намовляв її, щоб після подорожі троха спочала. Приобіцяла се вчинити, а тоді він зійшов до їдальні. Зїв там дечого, опісля-ж просив подати собі часописі.

При сусідньому столі сидів старший вже, гарно прибраний мущина, що вважливо йому приглядав ся. Був се Волдінг. Переходячи мимо, вступив на фляшку вина.

Від кількох днів — задля дрібниці — наступило між ним а Солмсбергом непорозумінє. А що на разї гроший мали доволї та не потребували один в другого просити помочі, то-ж не дбали про себе взаїмно.

Волдінг взяв часопись у руки. Перед тим однак розглянув ся кругом по гостях. Завважив Американця та граючі вогнями діаманти в його перстелях, і сейчас зміркував, що се мусить бути якийсь богач.

А коли Гортонів погляд спинив ся на часописі, яку він — Волдінг — держав в руках, він сейчас подав йому в надії, що сим способом може вдасть ся навязати розмову.

Надія його не завела, тимбільше, що мистер Гортон все дуже радо любив розмовляти.

Запросив Волдінга до свого стола і в часі розмови розповів, що приїхав сюди із хорою дочкою, щоб поспитати о раду славного доктора Гагерса.

Волдінг, що уважно тому прислухував ся, тепер живо сказав:

— А, то добре складаєть ся. Живу в приязни із доктором Гагерсом і радо поговорю із ним, щоб ще сьогодні вас відвідав.

Вдасть ся мені се, що вам, мій пане, не вдало би ся, бо доктор Гагерс завсїгди занятый.

Мистер Гортон, річ певна, дуже радо згодився на се і був вельми вдячний новому знакомому за його ввічливість. Під вимовою важних справ Волдінг попрощав його й відійшов.

Мав вже готовий плян.

Наміривсь йти до Солмсберга, та стрінув його саме на розі вулиці й оба пішли до поблизької каварні. Маючи в намірі новий обман, забули про своє непорозумінє.

Волдінг розповідав своєму другови про своє знакомство із Американцем і додавав:

— Може б ви займили місце лікаря. Вмієте добре знайти ся в новій ролі, виведете в поле і батька і його дочку.

Після довшої наради Солмсберг приймив ся вдавати лікаря.

Волдінг дав йому декілька порад й наказував, щоб був осторожним, бо одно нерозважне слово може їх наразити на небезпеку.

Що до способу, як би то дістати гроші того Американця, не мали ще обдуманого пляну. На всякий случай через якийсь час Солмсберг мав відвідувати Американця і його дочку, розумієть ся як лікар.

З полудня — мистер Гортон був саме в кімнаті своєї дочки — явив ся доктор Гагерс. Приймили його незвичайно ввічливо.

Славний лікар зажадав, щоб йому розказати як хвороба проявляєть ся, самий де про що запитав, оглянув хору й запевнив про скорий поворот до здоровля.

По його відході мистер Гортон був в як найкрасшім гуморі. І нараз предложив дочці проїздку по місті. Меггі Гортон, хоч згодила ся на се, однак проїздкою зовсім не зацікавила ся. Сиділа в повозці в тяжкій задумі — немов зовсім не відчуваючи того, що дієть ся кругом неї...

І другої днини появив ся доктор Гагерс в мешканю мистра Гортона. Дуже вважливо заходив ся коло хорої і наказував, щоб пильно придержували ся його приписів.

В несповна тиждень від часу перших відвідин доктора Гагерса мистер Гортон запросив його на фляшку вина. Хоч лікар згадував про много занятя, то однак приймив запросини.

— Незабаром, під впливом вина, вивязала ся між ними жива розмова.

Лікар мимоходом згадав про тяжкий свій завід та що помимо великої праці, зовсім не є вдоволений — має много бідних пацієнтів, від яких ніколи гроший не приймає.

Мистер Гортон, будучи у захваті ізза такої посвяти доктора, виймив калитку та із усмішкою подав йому дві сто-долярівки. Він зразу не хотів їх прийняти, та після намови таки взяв.

Незабаром попрощав Американця й зайшов до поблизької реставрації, де звичайно вижидав його Волдінг. Солмсберг поділив ся грішми із своїм спільником.

Солмсберг думав на сім скінчити, тимбільше, що від кількох днів не міг зрівноважити якогось несупокою, що його мучив. Але уступив під намовами приятеля, що належить і надальше визискувати легковірність Американця.

Слідуючого дня мистер Гортон самий вибрав ся на прохід по місті.

Чув ся знаменито, бо вірив запевненням лікаря, що Меггі незабаром вже верне до здоровля.

Аж се нагло на розі вулиці доглянув стрункого мушину, що на вид його пристанув й цікаво слідив за ним.

Був се Блюм.

— Се мистер Гортон! — шепнув самий до себе. — Чого він тут шукає?

Пішов за ним назирцем аж доки той не увійшов до готелю.

Від дверника дізнав ся, що мистер Гортон мешкає тут із дочкою. Блюм сейчас вернув до свого друга Гартмана, щоб його про се сповістити.

Гартман прямо не міг вийти із зачудування. Він бо думав, що вже давно ділить його від милої широкий океан, що вона вже давно вернула із батьком до Америки.

Разом із Робертом сейчас пішов до готелю, а там вказано їм кімнати, які займав мистер Гортон. Побачивши їх, Американець, аж скричав із счудування. Сердечно стиснув руку Робертові, а потім — троха із отяганєм — Гартманові.

Розмова скоро стала живою. Наприкінці мистер Гор-

тон розповів про довгу хворобу своєї дочки.

— А чи не моглиб ми поздоровити також і мис Меггі?
— спитав Блюм.

Американець, якось трівожно, втворив двері до кімнати, де на лежку спочивала його дочка. В руках тримала книжку, але її не читала.

Побачивши свою кохану, Гартман жахнув ся. Личко її було бліде, схоріле. Розглянула ся — побачила Роберта, а відтак Гартмана. Схопила ся із місця — хотіла підійти до них — але не могла рушити ся із місця. Та, Гартман не міг вже довше панувати над собою. Приступив до неї, взяв її за руку й глибоко глянув в її оченята. Ледво кілька слів вдало ся їм сказати.

Їхні уста мовчали — за те погляд свідчив про силу тих незмірних почувань, що їм груди розпирали.

Вважливий Гортон сейчас доглянув зміну, що в одну мить зайшла в його дочці. Пропала байдужність і знесилене — здавало ся, що якийсь новий дух її оживив.

В протягу сих довгих тижнів, після розлуки із милим, се була перша радісна хвиля для неї.

Розмавляли живо про свої пригоди, згадували давне, минуле. Відтак мистер Гортон розповів про доктора Гагерса, який його впевнив, що дочка вскорі вже виждоровіє.

По часі Блюм і Гартман почали прашати ся. Гортон, відводячи їх до дверей, ненарочно глянув у вікно і сказав:

— Ось, бачите, саме приходить доктор Гагерс.

Роберт поглянув у вказаному напрямі та прямо занімів із зачудування. Живо попрощав ся й оба друзяки чимскорше зійшли сходами в долину. Мис Меггі запримітила хвильоване Роберта.

Блюм здержав ся в сіннях. Свогого друга затягнув у вглублене й, дух запираючи в собі, шепнув:

— Пождім тут супокійно. Хочу зблизька приглянути ся тому докторови Гагерсови.

Скрили ся так, що їх ніхто не міг бачити, самі же могли вважно приглядатись переходячим. В хвилю, коли мнимий лікар минав їхню криївку, Роберт здрігнув ся. А коли їх минув, шепотом сказав до товариша:

— Ні на хвилю не сумніваю ся, що мистер Гортон попав в руки обманця. Сей доктор Гагерс, се ніхто другий,

як лиш граф Солмсберг, що недавно отсе вкрав всю мою готівку!

В першу хвилю Гартман не міг приймати слів товариша. Коли-ж зрозумів, хотів сейчас остерегти Американця. Блюм подумав хвилю а після певного часу сказав:

— Маємо ще час, Гартмане!... Тепер же дай мені відповідь на одно питанє: чи ти ще кохаєш Меггі Гортон?

Гартман счудував ся.

— Що-ж має се спільного із графом Солмсбергом?
— спитав.

— Не твоя се річ. Відповідж мені на питанє: Так — чи ні?

— Розумієть ся, більше чим...

— То добре! — перебив Блюм. — Але ні ти, ні я не віримо, що Гортон тепер віддасть за тебе свою дочку. Не зробить того ніколи, як довго має надію, що той доктор Гагерс вздоровить йому дочку. Инакше справа стане, коли той лікар її не вздоровить а явить ся другий, котрому се вдасть ся — або иншими словами: Ти мусиш вздоровити міс Меггі Гортон!

Гартман глядів на Роберта, немов той китайською мовою до нього говорив.

— Ти мусиш її вздоровити! — повторив Блюм.. — Чого так счудував ся? Се-ж не тяжко зробити. Розумієть ся, ми мусимо остерегти Американця перед тим доктором Гагерсом. Також не ми оба — а ти самий то зробиш. Мистер Гортон мусить відчувати вдячність для тебе. Потім мусить впасти в наші руки той граф Солмсберг і його помічник.

Мистер Гортон розглянеть ся за дійсним лікарем, але, я вірю, тобі скорше вдасть ся вздоровити його дочку, яка — оскільки очі мене не помиляють — є дуже прив'язана до тебе.

Коли-ж се не вдасть ся, постараємо ся в инший спосіб батька до тебе прихилити, а коли він дійсно любить свою дочку — на все мусить пристати.

Вийшли на вулицю й сердечно попрощали ся. Гартман пішов до цирку на пробу, Блюм знова пішов до Єлени та Ільони, з якою вже через два дні не бачив ся.

Ільона була схвильована. Подала коханому своєму лист, який тільки що одержала та крізь плач промовила:

— Се лист від молодого князя Ерика Нелідова. Прочитай його, Роберте!

Ерик Нелідов писав, що від свого друга, доктора Бравера, дізнав ся про місце перебування Ільони. Доктор Бравер, одержавши від Ільони листа із вісткою про Єлену, сейчас пішов до Еви, щоб їй про се донести. Там же стрінувся із Ериком.

Що Ільона жиє, про се старий князь ні на хвилю не сумнівав ся. Тепер же однак стан його здоровля був того рода, що годі було про віднайдене Ільони навіть згадувати. Князь був так сильно ослаблений, що лікар не багато мав надії, щоб його вдержати при життю.

Ерик рішив ся за згодою Еви та її матері, наразі спроводити Ільону, щоб — коли буде до сього нагода — привести її до старого князя. Ось як про се писав Ерик в дальшій частині листа:

„Мій бідний стрий є так дуже хорий, що обавляємо ся нещастя кожної хвилі. Його ще держить одинока надія, що перед смертю ще раз побачить і поблагословить своє дитя. Все молить Бога о се і вічно згадує про Вас, Пані. Се змушує мене до Вас написати і просити як найскорше до нього прийти. Поможіть, бідному Вашому батькови спокійнійше на віки заснути.”

Глибоко зворушений глядів Роберт на Ільону.

— Ільоно! — сказав поважно. — Се клич твого батька. Не зволікай, бо смерть не чекає. Не плач, Ільоно! — додав, коли вона ридаючи пригорнула ся до його грудий. — Розлука наша не довга. Невдовзі вибираю ся також із нашими в дорогу а відтак зійдемо ся разом.

— Коли-ж вибираєш ся?

— Вже за кілька днів! — не зволікай же Ільоно! Спіши до свого батька, щоб не за пізно було жаліти, коли дізнаєш ся, що могла йому влекшити в годину смерти, а не зчинила того!

Не могла довше оперти ся на мовам Єлени й доктора Бравера, що перебував ще в Пешбурзі. Невдовзі була готовою до від'їзду. Із тяжким серцем попрощала ся із всіма.

Після її від'їзду Блюм довго блукав в задумі вулицями міста.

— Бідна Ільона! — подумав. — І вона відчуває, яка те-

пер пропасть нас розділяє; тремтить на саму згадку, що зависна недоля моглаб нас знова розділити! — Але ні! — додав відважно і випрямив ся в цілій своїй поставі. — Будь спокійна, Ільоно, кохана ти моя!

В боротьбі не подам ся, хочби цілий світ виступив проти нас. Не спічну, поки не будеш моєю — по вічні часи.

РОЗДІЛ CLXXI.

ПОСЛІДНИЙ СТУПІНЬ.

Слідуючої днини Гартман зайшов до готелю, щоб відвідати Гортон. Той саме вибирав ся із дочкою на проїздку по місті. Гостя приймив якось нерадо — за те мис Меггі підійшла до нього із усмішкою і щаслива подала йому руку. Свідомість, що її коханий є так близько коло неї, здавало ся, в спокоюючо впливала на неї.

Десь то пропало змученє, її оченята блиснули дивним вогнем, а навіть уста пригадали собі давню усмішку.

Після першого поздоровлення, Гартман сказав:

— Вважаю своїм обов'язком остерегти вас, пане, у важній справі. Ви думаєте, що ваша дочка є під опікою доктора Гагерса — а тимчасом се є граф Солмсберг!

— Що? Що ви кажете? Се не є доктор Гагерс?

— Се обманець, пане Гортон; він думає якимсь способом обтягнути вас із гроший. Недавно отсе, той самий граф Солмсберг, вкрав всю готівку, яку мав із собою Роберт Блюм...

Мистер Гортон стояв наче громом поражений. Коли же в спокоїв ся, розповів в який спосіб пізнав того доктора Гагерса. Гартман живо приймив все.

— Сей, що вам прислав того доктора-обманця, то його спільник Волдінг. Се вже практичні обманці — а, самі бачите, і вас вдало ся їм вивести в поле. Коли хочете пересвідчити ся про правдивість могого відкриття, поїдьмо сейчас до мешканя правдивого доктора Гагерса.

